

Перші кроки на відстані від alma-mater

Запорізький вечірній факультет Дніпропетровського металургійного інституту 1959–1966 рр.

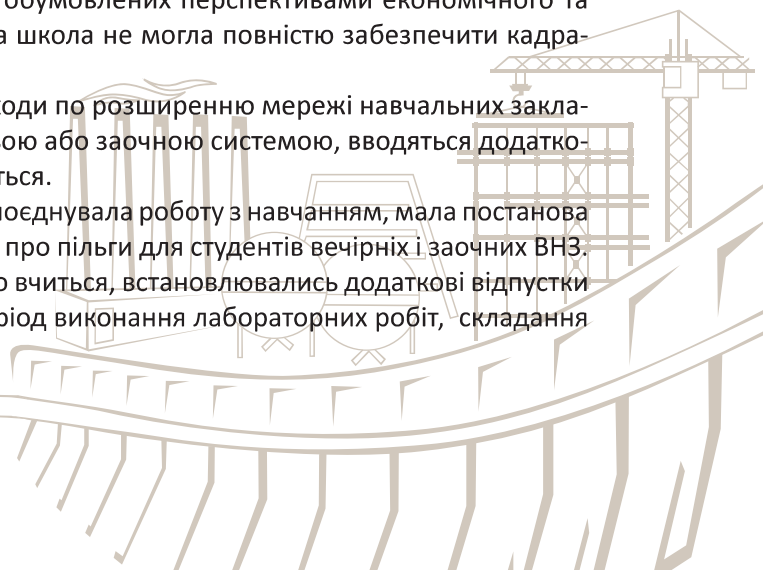
ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Розвиток народного господарства СРСР (1959–1965). Випуск мільйонного трактора Харківським тракторним заводом. Перший у світі космічний політ Юрія Гагаріна. Введення в дію заводів: Запорізького та Кременчуцького автомобільних, Одеського та Дніпропетровського важких пресів, Початок серійного виробництва мікролітражних автомобілів „Запорожець”. Створення нової галузі - великопанельного будівництва. Пуск газогону „Бухара – Урал”, першої черги магістрального нафтогону „Дружба”. Побудова Братської, Кременчуцької та Дніпродзержинської ГЕС, Зміївської ГРЕС. Пуск першого в СРСР цеху гнутих профілів на заводі „Запоріжсталь”. Виникнення порошкової металургії на Дніпровському алюмінієвому заводі. Поява суспільно-політичних, наукових та літературних журналів: „Прапор”, „Український історичний журнал”, „Радянське літературознавство”, „Всесвіт”, „Знання та праця”. Економічна реформа 1965 р. Реформи в галузі освіти. Принцип поєднання загальноосвітнього та політехнічного навчання. Відкриття заводів-вузів у Москві, Ленінграді, Харкові, Дніпропетровську.

У кінці 50-х рр. в УРСР існувала певна мережа вищих навчальних закладів. На початку 1959–1960 н.р. діяло 138 ВНЗ, з них 30 готували спеціалістів для промисловості й будівництва. Проте в світлі завдань, обумовлених перспективами економічного та культурного розвитку республіки, вища школа не могла повністю забезпечити кадрами різні галузі економіки та культури.

У цей період впроваджуються заходи по розширенню мережі навчальних закладів, що проводили навчання за вечірньою або заочною системою, вводяться додаткові пільги для тих, хто працює та навчається.

Велике значення для молоді, яка поєднувала роботу з навчанням, мала постанова Ради Міністрів СРСР від 2 липня 1959 р. про пільги для студентів вечірніх і заочних ВНЗ. За цим документом для тих, хто успішно вчиться, встановлювались додаткові відпустки із збереженням заробітної плати на період виконання лабораторних робіт, складання

заліків і екзаменів щорічно від 20 до 30 календарних днів для вечірників та від 30 до 40 днів для заочників, 30 днів для складання державних екзаменів та 4 місяці для підготовки та захисту дипломного проекту.

Розширення вечірньої та заочної форм навчання проводилось переважно за рахунок створення вечірніх та заочних факультетів ВНЗ у промислових центрах.

Відлік історії Запорізької державної інженерної академії ведеться від 10 листопада 1959 р. У цей день Міністерством вищої і середньої спеціальної освіти УРСР був

Запорізький металургійний технікум – тут були розташовані декілька перших приміщень ЗВФ ДМетІ

виданий наказ № 156, в якому говорилося: „Організувати з 1 грудня 1959 р. вечірній факультет Дніпропетровського металургійного інституту в м. Запоріжжі. Навчання на факультеті розпочати з 15 грудня цього року”.

Першою навчальною базою факультету став Запорізький металургійний технікум. На перший курс інституту були переведені студенти першого курсу заочного факультету Дніпропетровського металургійного інституту, а також інших заочних ВНЗ.

15 грудня 1959 р. перші 16 студентів, які навчалися на першо-

му – другому курсах, розпочали заняття. Деканом цього факультету тимчасово був призначений М. С. Силенко.

Розподіл 16 студентів першої групи факультету за спеціальностями виглядав таким чином:

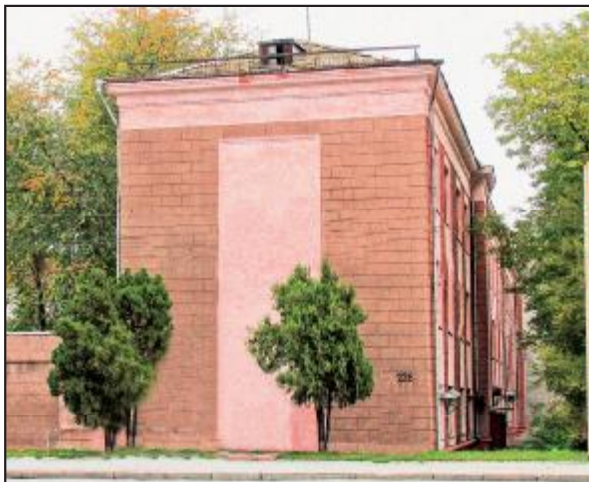
- Металургія чорних металів – 3;
- Обробка металів тиском – 2;
- Механічне обладнання заводів чорної та кольорової металургії – 2;
- Хімічна технологія палива – 7;
- Технологія силікатів – 2.

Із загальної кількості стаж практичної роботи не менш двох років мали 13 студентів.

Новий прийом на перший курс вечірнього факультету Дніпропетровського металургійного інституту в м. Запоріжжі був здійснений у серпні 1960 р. На перший курс було прийнято вже 275 студентів. Контингент студентів, які працювали на металургійних заводах, складав 80,5%. Серед першокурсників було: членів бригад комуністичної праці – 45 (14%), депутатів місцевих Рад – 2, робітників – 247 (80%), службовців – 58 (20%).

Перелік спеціальностей був таким: металургія чорних і кольорових металів, автоматизація металургійних процесів, газопічна теплотехніка, механічне устаткування металургійних заводів, обробка металів тиском, технологія кераміки та вогнетривів. На навчання в першу чергу зараховувались особи, які працювали в основних цехах металургійних підприємств м. Запоріжжя. Для підготовки до вступу в інститут було організовано підготовчі курси.

У 1961–1962 н.р. на всі спеціальності був високий конкурс, причому на такі спеціальності, як механічне устаткування металургійних заводів і обробка металів тиском, конкурс

*Перший власний будинок, 1962-1963 навч. рік.
Скромний, малопомітний вхід у майбутнє*

був 3–6 осіб на одне місце. Наявність великого конкурсу дало можливість укомплектувати групи переважно зі студентів, які працювали за відповідною спеціальністю. Конкурс на вступних іспитах зберігався і в наступних роках. Так, у 1964 р. було прийнято до факультету 177 студентів, а подано для вступу в інститут 717 заяв, у 1965 р. прийнято 200 осіб, а подано заяв – 1048.

У 1964 р. із ДМетІ були переведені студенти 2 – 5 курсів денної форми навчання зі спеціальності “Металургія кольорових металів”. У 1965 р. відбувся перший прийом студентів на денне відділення. На

перший курс було прийнято 96 студентів. З них за спеціальностями: металургія кольорових металів – 25, автоматизація та комплексна механізація виробництва чорних металів – 25, автоматизація та комплексна механізація виробництва кольорових металів – 25, фізико-хімічні дослідження металургійних процесів – 21.

У цей час відбувалися помітні зміни насамперед у порядку прийому до ВНЗ. Починаючи з 1959 р. переважне право на зарахування до ВНЗ надавалося особам, що мали не менше двох років виробничого стажу. При вступі до ВНЗ обов’язковим стало подання характеристики–рекомендації від громадських організацій, керівників підприємств. Важливе значення для комплектування ВНЗ мала постанова Ради Міністрів СРСР від 18 вересня 1959 р. „Про участь промислових підприємств, радгоспів і колгоспів у комплектуванні ВНЗ і технікумів в підготовці спеціалістів для своїх підприємств”. Відповідно до цієї постанови молодий робітник, колгоспник, який мав дворічний виробничий стаж і добре проявив себе у праці та громадській роботі, міг бути направлений до ВНЗ і навчатися в ньому за рахунок виробництва. Отримавши спеціальність, він мав повернутися на свій завод чи в своє господарство.

З 13 серпня 1960 р. почався новий відлік у історії майбутньої академії: деканом вечірнього факультету було призначено Ю. М. Потєбню. Це була неординарна особистість, з його ім’ям пов’язано становлення та всебічний розвиток навчального закладу.

Значний внесок у становлення інституту зробили відомі вчені та організатори, серед яких ректор ДМетІ, заслужений працівник вищої школи професор М. Ф. Ісаєнко. Безпосередню участь у організації навчально-виховного процесу, наукових досліджень на кафедрах брали: академік АН СРСР О. П. Чекмарьов, академік АН УРСР К. П. Бунін, викладачі ДМетІ професор К. І. Поздняков, М. М. Саф’ян, Т. Г. Бень, Г. А. Воловик, О. С. Брук, І. Г. Переверзєв, А. І. Людвінський, доценти А. Ф. Стогній, В. Г. Чвертак.

Історія Запорізького вечірнього факультету ДМетІ починалася з викладачів: Ю. М. Потєбні, В. С. Гавриша, П. А. Качана, Л. В. Качан, І. М. Остапенко, Я. Ф. Чельцова, В. І. Каурковського, В. Ї. Білої, В. І. Ключєвої, І. В. Шеховцової. Вони викладали такі дисципліни: Ю. М. Потєбня

– нарисну геометрію, В. С. Гавриш – теоретичну механіку, П. А. Качан – нарисну геометрію, Я. Ф. Чельцов – креслення, Л. В. Качан, І. В. Шеховцова – іноземну мову, І. М. Остапенко – історію КПРС, В. І. Біла – політекономію, В. І. Каурковський – хімію.

З початку становлення вечірнього факультету велика увага приділялася підготовці, науковому та педагогічному зростанню викладацького складу. Процес відбору та забезпечення росту науково-педагогічних кадрів в умовах швидкого розвитку навчального закладу був нелегким.

Головним джерелом кадрового поповнення був базовий інститут, більшість випускників аспірантури ДМетІ стали провідними педагогами вузу. Частина кадрів було залучено із промислових підприємств і НДІ м. Запоріжжя. Декілька молодих випускників направив Дніпропетровський держуніверситет. І лише незначна частина викладачів була запрошена з інших міст.

Багато сил та енергії Ю. М. Потєбня віддав створенню матеріально-технічної бази вузу. За короткий термін була створена сучасна навчально-лабораторна та науково-дослідна база. Але починалося все практично з нуля. На початок навчального процесу власних навчальних площ не було, займалися в аудиторіях металургійного технікуму, те ж саме було і з гуртожитком для студентів перших денних груп. Свого гуртожитку не було (орендували один поверх робочого гуртожитку на правому березі по провулку Яворному). Умов, прийнятних для життя та роботи студентів у цьому гуртожитку, практично не було.

На початку 1962–1963 н.р. факультету був виділений окремий триповерховий будинок на розі проспекту Леніна та вул. Добролюбова (у ньому й зараз розташовані найстарші кафедри академії – хімії та фізики). Це корпус № 1, загальна площа якого 3,5 тис.кв.м. Споруда вимагала капітального ремонту. Деканат тоді розмістили на другому поверсі в кабінетах № 34, 35 (сьогодні це кафедра „Теплоенергетики”), викладацька факультету була в 35-й, а бібліотека в 37-й аудиторії.

За згадкою одного з перших викладачів ЗФ ДМетІ П. А. Качана, коли переїзджали з металургійного технікуму до власного першого приміщення факультету, все господарство факультету було розміщено на двох вантажних автомобілях. Та все ж, незважаючи на нестачу приміщень, обладнання, навчальний процес вже з перших днів було розпочато на належному рівні.

У квітні 1964 р. Рада Міністрів СРСР прийняла постанову „Про дальше поліпшення вищої середньої спеціальної заочної та вечірньої освіти”. Відповідно до цієї постанови значно розширювались можливості для зміцнення матеріальної бази ВНЗ, які забезпечують підготовку спеціалістів за вечірньою або заочною системою, зокрема, за рахунок матеріальної допомоги підприємств у оснащенні лабораторій, кабінетів, проведення капітального будівництва тощо.

*Остання руїна часів ВВВ...
Тут буде головний вхід до ВНЗ*

У ці роки постійно збільшувалася кількість студентів. Були потрібні нові навчальні аудиторії, необхідно було створювати лабораторії на кафедрах, факультету катастрофічно не вистачало приміщень. Варто зауважити, що до створення факультету були причетні металурги Запоріжжя, тому він і залишався під їх опікою багато років. Незабаром факультету передали ще одне приміщення – корпус № 2 (тепер тут розташований ректорат). Цей корпус був занедбаний не менше, ніж перший, що потребувало чималих зусиль студентів, викладачів і деканату. Тоді ж декан факультету Ю. М. Потебня почав освоювати професію будівельника: почалося оновлення головного входу до інституту з боку вул. Трегубенка – останніх руйн часів Великої Вітчизняної війни. Це було непросто: нестандартна будівля, відсутність проектної документації. Відкриття головного входу було справжнім святом. Покращувалась матеріально-технічна база вечірнього факультету ДМетІ. З початку 1962 р. навчально-лабораторні приміщення склали 3316 кв.м. У 1964 р. вартість основних фондів склала 1,5 млн крб. У 1965 р. загальна площа будівель ВНЗ була 10740 кв.м., у т.ч. навчально-лабораторні приміщення – 7317 кв.м.

На 1 січня 1962 р. у Запорізькому вечірньому факультеті ДМетІ налічувалося 11 навчальних лабораторій, планувалося в найближчий час створити нові лабораторії: з опору матеріалів, металознавства, термічної обробки металів, гідравліки, рентгенографії, кабінети з суспільних дисциплін.

У 1965 р. на факультеті було створено 45 лабораторій і два кабінети з належним обладнанням.

З перших років заснування Запорізького вечірнього факультету ДМетІ була організована бібліотека. Першим керівником бібліотеки була В. І. Сказова. Навчальна література спочатку надходила з базового інституту, металургійного технікуму, заводів міста. У 1965 р. бібліотека Запорізького вечірнього факультету мала такий фонд: навчальна література – 15347 екземплярів, журнали – 3450, науково-технічна література – 9228, соціально-економічна література – 1675 екземплярів. У 1966 р. значно збільшився фонд бібліотеки: всього – 86878 екземплярів, з них підручники – 47223, журнали – 5211.

У 1959–1960 н. р. колектив ДМетІ удосконалював, уніфікував навчальні плани з метою раціонального розподілу дисциплін за семестрами. Досвід роботи засвідчив доцільність введення в кінці кожного семестру „залікового тижня”. У січні – березні 1960 р. були розроблені проекти нових навчальних планів з усіх спеціальностей. Графік навчального процесу в цих планах був тісно пов’язаний з перебудовою середньої та вищої школи. У квітні 1960 р. ці проекти навчальних планів були затверджені в ДМетІ. Студенти, які навчалися на першому курсі без відриву від виробництва, мали два семестри теоретичного навчання по 12 годин на тиждень. Вони вивчали загальноосвітні дисципліни: історію КПРС, іноземну мову, вищу математику, хімію, нарисну геометрію. На наступних курсах вивчалися загальнотехнічні та спеціальні дисципліни. У зв’язку зі змінним графіком роботи основного контингенту вечірнього відділення, з метою підвищення якості навчання впродовж 1965–1966 н.р. проводилися дубльовані заняття в ранкові години.

Основними ефективними формами виховання студентів була робота зі старостами та зі студентською Радою, робота куратора-викладача в студентській групі. Ці та інші фактори сприяли належному відвідуванню занять студентами-вечірниками (80-90%), якісній підготовці спеціалістів.

Значну увагу викладачі приділяли методичній роботі. У 1965–1966 н.р. було розроблено понад 150 навчально-методичних посібників, розроблені програми ознайомчої, технологічної та переддипломної практики. У цей період надруковані навчальні посібники доцентів В. О. Ніколаєва “Теорія поздовжньої прокатки”, доцента О. І. Сапка „Механічне обладнання електросталеплавильних і феросплавних цехів”, підготовлено до друку підручники доцента О. П. Шаповалова з опору матеріалів, ще 4 викладачі працювали над підготовкою підручників.

МВССО УРСР постійно контролювало навчальний процес у ВНЗ України. Так, 23 лютого 1962 р. колегія МВССО республіки розглянула питання “Про підготовку та хід зимової екзаменаційної сесії 1961–1962 н.р. у вищих навчальних закладах м.м. Дніпропетровська та Києва”. Зокрема відзначалося, що в багатьох ВНЗ тижневе навчання студентів перевищує встановлену норму, а в окремих порушується “Положення про курсові екзамени й заліки”, не затверджується ректором розклад екзаменів, не розглянуті на кафедрах екзаменаційні білети, окремі екзамени замінюються заліками, студенти на деяких курсах складають по 10–13 заліків.

Вся робота колективу вечірнього факультету була спрямована на якісну підготовку спеціалістів. Кафедри вечірнього факультету постійно проводили роботу з вдосконалення процесу курсового й дипломного проектування, покращення якості проектів. З дисциплін „Теорія механізмів і машин”, „Деталі машин”, „Підйомно-транспортні пристрої” були переглянуті строки виконання курсових проектів для того, щоб вони виконувались послідовно, після того, як прочитано теоретичний курс і проведено практикум. Такий захід дозволив студентам виконувати курсові проекти у стислі терміни й на високому рівні.

Частина курсових проектів виконувалась з реальних тем. Так, наприклад, студент групи МО-62-в П. Е. Гальченко виконав курсовий проект на тему: „Реконструкція редуктора летючих ножиць тонколистового цеху заводу „Запоріжсталь”, який було впроваджено у виробництво.

У 1965 р. відбувся перший захист дипломних проектів студентів Запорізького вечірнього факультету ДМетІ. Перший випуск студентів – 106 осіб. З них за спеціальностями: металургія чорних металів – 11; металургія кольорових металів – 38; обробка металів тиском – 29; механічне обладнання заводів чорної та кольорової металургії – 17; технологія силікатів – 11.

Результати захисту дипломних проектів в наступному році в Державних екзаменаційних комісіях показали зростання рівня загальнотехнічної та спеціальної підготовки випускників. Дипломні проекти виконали й захистили 356 студентів. З них 188 осіб – на „відмінно”, 152 – на „добре”, 16 – на „задовільно”. З реальних тем виконано 5% дипломних проектів. Всі вони отримали високу оцінку на підприємствах, прийняті до впровадження або рекомендовані підприємством для врахування при розробці проектів проектно-конструкторськими інститутами.

Після заснування Запорізького вечірнього факультету ДМетІ виникла необхідність створення відповідного підрозділу, який би координував науково-дослідну роботу. Науково-дослідний сектор Запорізького вечірнього факультету ДМетІ починався з трьох господарсько-договірних науково-дослідних робіт, які були укладені: доцентом Ю. М. Потебнею із заводом „Запоріжсталь”, доцентом П. М. Остриком із „Дніпровським алюмінієвим заводом”, доцентом В. Є. Власенком з інститутом „УкрНДІспецсталь”. Загальний обсяг НДР складав 62 тис.крб.

Науково-дослідні праці викладачів факультету були актуальними та спрямовані на надання допомоги виробництву у вирішенні народногосподарських завдань підприємств м. Запоріжжя. Такою була робота доцента Ю. М. Потебні “Дослідження роботи доменних печей на магнезійному агломераті та шлаках з наявністю магнезії до 8%”, яка дала можливість почати промислове впровадження магнезійних шлаків на доменних печах заводу “Запоріжсталь”. Виконання роботи з теми “Розробка та дослідження дослідно-промислового зразка електрогідравлічного дросельного регулятора потужності для серії дугових, сталеплавильних печей” (керівник – О. І. Сапко) дозволило зменшити витрати електроенергії та підвищити продуктивність печі.

Результати наукової діяльності викладачів та студентів оприлюднювалися на семінарах та конференціях. Так, у 1965–1966 н.р. була проведена II науково-технічна конференція викладачів, на якій виступило 58 науковців і I студентська науково-технічна конференція, на якій було заслухано 44 доповіді.

Для впровадження результатів досліджень у промисловість, навчальний процес і з метою сприяння підготовці кадрів вищої кваліфікації були створені відділи НДС. Їх очолювали ентузіасти своєї справи, які зробили неоціненний внесок у становлення вискоєфективної роботи НДС: відділ НДР – Л. Д. Олійник, відділ впровадження – Г. Г. Коренев, відділ матеріально-технічної бази – Ю. Д. Корольов, патентно-ліцензійний відділ – Е. А. Сєдова, відділ студентської науки – К. Ф. Кириченко.

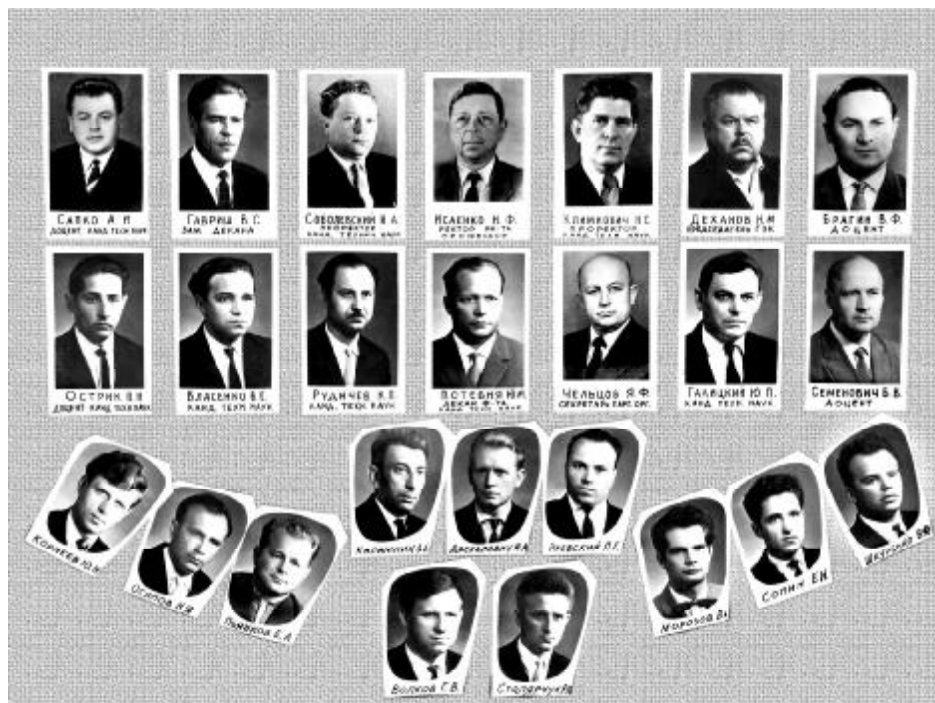
На Запорізькому вечірньому факультеті в жовтні 1962 р. навчалися 1031 студент з 11 спеціальностей. Згідно з наказом МВССО СРСР від 15.06.1962 року на вечірніх факультетах при такій кількості студентів передбачалася посада заступника декана та посада диспетчера. Першим заступником декана факультету було призначено В. С. Гавриша, а першим диспетчером – В. Г. Кікнадзе.

Відповідно до наказу МВССО УРСР „Про організацію кафедр Запорізького вечірнього факультету ДМетІ” з 1 вересня 1964 р. були створені такі кафедри: хімії (завідувач В. І. Каурковський), графіки й нарисної геометрії (завідувач Я. Ф. Чельцов), фізики та математики (завідувач М. Г. Тамуров), механіки (завідувач О. І. Сапко), іноземних мов (завідувач О. Ф. Новічонок), теоретичної механіки та гідравліки (завідувач І. П. Тандура), електротехніки (завідувач Г. І. Вілкул).

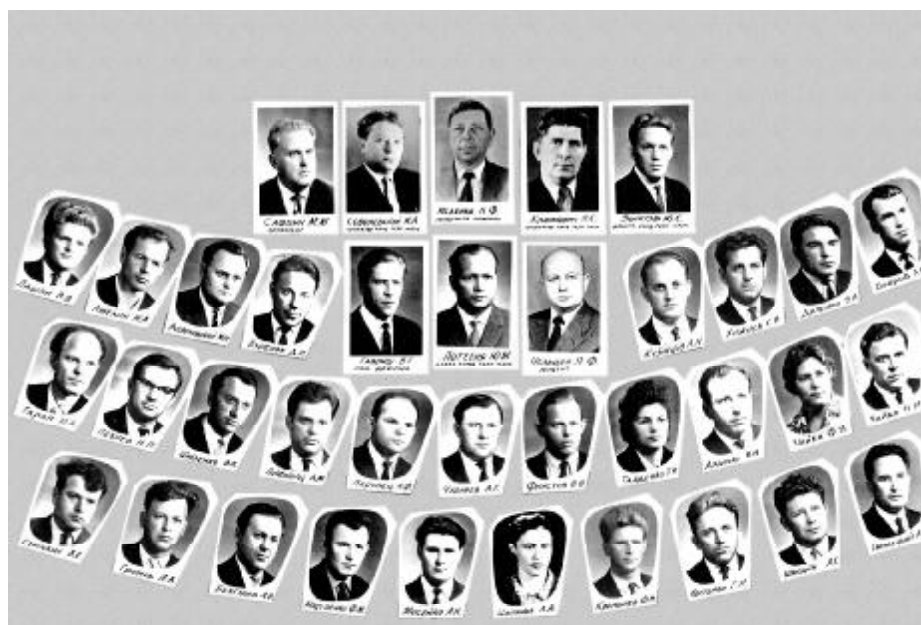
У 1965 р. були створені ще 5 кафедр: металургії чавуну та теорії металургійних процесів (завідувач Ю. М. Потебня), металургії кольорових металів (завідувач Ф. Т. Коломицький), механічного обладнання металургійних заводів (завідувач О. І. Сапко), металургії сталі та феросплавів (завідувач К. П. Рудичев), автоматизації металургійного виробництва (завідувач В. І. Гранковський). А також заснована кафедра металургійної теплотехніки, її першим завідувачем став доцент І. П. Тандура.

ПЕРШІ ВИПУСКНИКИ ЗВФ ДМЕТІ – 1965 РІК

Група електрометалургів

Група прокатників

ПЕРШІ ВИПУСКНИКИ ЗВФ ДМЕТІ – 1965 РІК

Група механіків металургійного обладнання

Група хіміків-технологів та хіміків-силікатчиків

Запорізький філіал Дніпропетровського металургійного інституту 1966–1976 рр.

ІСТОРИЧНА ДОВІДКА

Побудовані Бурштинська, Старобелівська, Ворошиловградська, Київська ТЕЦ. Початок серійного виробництва найбільшого в світі літака „Антей”. Введення в дію Рівненського заводу великого панельного будування. Налагодження виробництва твердих сплавів у Торезі та Світловодську. Початок роботи домен на Череповецькому, Криворізькому, Західносибірському заводах, Нижньотазгільському та Карагандинському комбінатах. Пуск Волзького автомобільного заводу в Тольятті (автомобіль „Жигулі”). Будівництво БАМ. Зародження дисидентського руху (О. Сахаров, О. Солженіцин). Спільний космічний політ і з’єднання кораблів „Союз” (СРСР) та „Аполон” (США).

На основі наказу Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти УРСР № 512 від 13 вересня 1965 р. на базі Запорізького вечірнього факультету Дніпропетровського металургійного інституту було організовано Запорізький філіал Дніпропетровського металургійного інституту. Директором філіалу було призначено Ю. М. Потебню, заступником директора з навчальної і наукової роботи В. С. Гавриша, заступником директора з АГР А. Д. Ходєєва.

У 1966 р. у штаті філіалу було 82 викладачі, з них кандидатів технічних наук, доцентів – 35 осіб. У структурі філіалу було три факультети: денний та два вечірніх: металургійний і технологічний, 13 загально-технічних і спеціальних кафедр. У цей час функціонувало 47 лабораторій, креслярний і читацький зали, кабінет марксизму-ленінізму, зал для курсового та дипломного проектування.

З кожним роком зміцнювалася матеріально-технічна база, зростав контингент студентів. У 1970 р. філіал готував інженерів уже з 13 спеціальностей і 20 спеціалізацій. На денному відділенні навчалося 919 студентів, на вечірньому – 1710, заочному – 160. У 1975 р. інженерів готували уже з п’ятнадцяти спеціальностей. Серед них: промислова теплоенергетика, металургія чорних металів (металургія чавуну, металургія сталі, електрометалургія сталі й феросплавів), металургія кольорових металів; теплотехніка і автоматизація металургійних печей; обробка металів тиском, механічне устаткування заводів чорної металургії, механічне устаткування заводів кольорової металургії, напівпровідники і діелектрики (напівпровідникові прилади, мікроелектроніка), автоматизація і комплексна механізація процесу виробництва чорних металів, автоматизація і комплексна механізація процесу виробництва кольорових, рідкісних та радіоактивних металів, хімічна технологія кераміки та вогнетривів, економіка і організація металургійної промисловості, очищення димових викидів металургійних заводів.

За такими спеціальностями, як “Металургія важких, легких та рідкісних кольорових металів”, “Механічне обладнання заводів кольорової металургії”, “Очищення